

Tretia sezóna výskumu Kuvajtsko-slovenskej archeologickej expedície na ostrove Failaka

V mesiacoch január – apríl 2007 sa uskutočnila tretia výskumná sezóna spoločnej Kuvajtsko-slovenskej expedície na ostrove Failaka vzdialenom 17 km od hlavného mesta Kuvajtu. Ide v poradí o piatu spoločnú akciu tohto výskumného tímu; uskutočnili sa už tri výskumné sezóny v Kuvajte (2004, 2006, 2007) a dve sezóny na Slovensku (Liptovská Mara 2005, Liptovská Mara a Liptov 2006).

Tretia výskumná sezóna mala dva hlavné ciele – pokračovať vo výskume pobrežného, azda prístavného sídliska z bronzovej doby (obdobie kultúry Dilmun) Al-Khidr na severnom výbežku ostrova Failaka a uskutočniť systematický prieskum archeologických lokalít na ostrove, a následne spracovať dáta z týchto aktivít v prostredí GIS.

Organizátorom a sponzorom výskumu v Kuvajte je kuvajtská Národná rada pre kultúru, umenie a literatúru (National Council for Culture, Arts and Letters) a personálne obsadenie tímu má z väčšej časti v réžii Archeologický ústav SAV. Okrem týchto dvoch inštitúcií sa na výskume podieľajú kolegovia z Ústavu merania SAV v Bratislave, študenti Katedry archeológie FF UKF v Nitre, zástupcovia Kuvajtského inštitútu pre vedecký výskum (KISR – Kuwait Institute for Scientific Research; výskum otolitov, výskum bitúmenov), Katedry prehistórie Istanbulskej univerzity (Prehistorya Anabilim Dali, İstanbul Üniveristesi; archeológia, reštaurátorstvo), projektu ADIAS (Abu Dhabi Islands Archaeological Survey) a ADACH (Abu Dhabi Authority for Culture and Heritage) zo Spojených arabských emirátov (archeozoológia) a špecialista na výskum rastlinných fytolitov z Belgicka.

Interdisciplinárny výskum (archeológia, archeobotanika, archeozoológia, výskum otolitov, fytolitov, geofyzika, geodézia) lokality Al-Khidr priniesol nové poznatky o vývoji tohto sídliska a o jeho kontaktoch s okolitým svetom v čase jeho trvania v prvej polovici druhého tisícročia pred n. l. Po druhej výskumnej sezóne je jasné, že lokalita nebola osídlená len jednorázovo, ale že došlo k využitiu tejto polohy na pobreží minimálne v dvoch až troch etapách tzv. dilmunskej kultúry (prvá tretina 2. tisícročia pred n. l.), najprv pravdepodobne rybármi v sezónach lovu určitých druhov rýb, neskôr bola vybudovaná stálejšia osada s kamennými domami, ktorých zvyšky sú miestami stále viditeľné na súčasnom povrchu. O rozširovaní osady ďalej od pobrežia sa dajú, žiaľ, formulovať iba pracovné hypotézy, keďže väčšia časť sídliska je pre výskum nedostupná – leží pod moderným islamským cintorínom. Obyvatelia sídliska mali čulé kontakty so svojimi susedmi v Zálive, ako o tom svedčí spektrum nájdených predmetov a surovín (bitúmen a surovina na výrobu kamenných štiepaných nástrojov z kuvajtskej pevniny, steatit – mäkký kameň z rodiny mastencov – pravdepodobne z Ománu, síra zo Spojených arabských emirátov alebo z kuvajtskej pevniny, pečatný valček z južnej Mezopotámie).

Okolo polovice druhého tisícročia pred n. l. bol priestor na pobreží pravdepodobne využitý (alebo dlhšie využívaný?) na pochovávanie – tesne pred záverom sezóny bol objavený hrob skrčienca, ktorý pravdepodobne súvisí už so záverom dilmunského alebo až s postdilmunským vývojom v Zálive, t. j. s kassitskou kolonizáciou tejto oblasti z priestoru Mezopotámie. Nájdený hrob je prvým hrobom z bronzovej doby na ostrove, a tak má kuvajtsko-slovenský

tým veľkú šancu prispieť k vedomostiam o pochovávaní, a tým aj o duchovných predstavách obyvateľov severnej časti Zálivu v období po závere starobabylonského obdobia.

Druhým hlavným cieľom expedície je prieskum ostatných archeologických lokalít na ostrove. Okrem systematického archeologického prieskumu a geodetického zamerania sa urobilo geofyzikálne meranie na vybraných lokalitách. Prieskum sa zamerával predovšetkým na lokalitu Al-Qusur, kde bola pod vedením Dr. K. Pietu zdokumentovaná južná časť včasnokresťanskej osady príslušníkov nestoriánskej cirkvi, ktorá sa rozkladá na ploche cca. 3 x 3 km v strede ostrova, a ktorá bola využívaná v 5. – 8. stor. n. l., kedy ešte do tejto časti Zálivu neprenikol islam. Detailným prieskumom jednej z usadlostí sa podarilo objaviť množstvo fragmentov z tenkostenných sklenených nádob, ktoré sú v danom prostredí v konkrétnom čase unikátom. Osadu už skúmal taliansky (70. roky 20. stor.) a francúzsky tím (80. roky 20. stor.). Talianska misia určila približnú rozlohu osady (menšiu než aká bola určená na základe presného zamerania v tomto roku) a stanovila počet usadlostí na približne 120; Francúzi objavili a odkryli základy ranokresťanského kostola Nestoriánov. Nestoriánsky kostol na Failake nie je jediným v Zálive – podobný je známy aj zo Spojených arabských emirátov.

Kuvajtsko-slovenská archeologická expedícia sa spracovaním dát v prostredí GIS podieľa aj na prezentácii a propagácii archeologického dedičstva ostrova, ktorá je súčasťou pripravovaného projektu turistickej zóny na Failake.

Viac informácií o projekte možno nájsť na internetovej stránke www.kuwaitarchaeology.org.

V Nitre, dňa 2.6.2007

Mgr. Lucia Benediková
vedúca terénneho výskumu